ÉSZAK-AFRIKA GYÖNGYE, TUNÉZIA, JELENTŐS KERESZTÉNY GYÖKEREKKEL IS RENDELKEZIK

Sahel gyöngyszemének mozaikjai

Sousse Tunézia harmadik legnagyobb városa, fontos kereskedelmi és turisztikai központ, ahogy a tunéziaiak nevezik: Sahel gyöngyszeme. Méltán tartják a terület ékességének: óvárosának látnivalói, homokos tengerpartja miatt sok turista visszatérő vendégként érkezik ide.

CSERMÁK JUDIT

A már a paleolit korból emlékeket felmutató Sousse Tunisztól, a fővárostól mintegy 150 km-re délre, a Földközi-tenger partján fekszik. A saheli terület fontos központja.

A mai várost Kr. e. a 9. században a föníciaiak alapították. Az akkori Hadrumet neve az idők során többször változott, volt Hadrim, Hunericopolis, Justiniapolis. Az arabok tértek vissza az ősi névhez némileg elferdítve azt: Susa, Sousse. Tengerparti városként nyitott volt az egyiptomi, görög, olasz, ázsiai befolyásokra, és az évezredek során ötvözve azokat kialakította saját hagyományát, vallási elképzeléseit, építészeti, kulturális és kulináris jellegét.

Több nevezetes történelmi esemény fűződik a városhoz. Például a rómaiak ellen vívott második pun háború előtt Kr. e. 203–202-ben a legenda szerint Hannibál bázisa volt. Győztes itáliai hadjáratából visszatérve itt töltötte a nyarat, mielőtt – a várostól mintegy 200 km-re a szárazföld belsejében fekvő – Zamánál Scipio római hadvezértől vereséget szenvedett.

Az évszázadok során a római befolyás egyre erősödött, és Sousse szerepe felértékelődött. Ennek oka jelentős római származású polgára mellett jó stratégiai helyzete volt: segítette a hatalmat egyrészt a berberek elleni szárazföldi harcokban, másrészt jó adottságú kikötője révén a tengeri küzdelmekben. Gazdasági fellendülését a kiterjedt tengeri kereskedelemnek és az olajfakultúra elterjedésének köszönhette. A várost az olivaolaj-termelés afrikai központjaként tartották számon. Hadrumetum Africa provincia jelentős településévé, később rövid időre a Byzacena terület fővárosává is vált. A gazdasági fejlődés magával hozta a szellemi megerősödést is, Africa provincia jogtudósokat, szenátorokat, lovagokat s többek között a katolikus vallás nagy alakját, Szent Ágostont adta a világnak.

Istenábrázolás mozaikban

A jólét a régészeti leleteken keresztül nyomot hagyott a ma embere számára. Sok, gazdagságra utaló ház épült Sousse-ben a római korban, amelyek díszítésének fő eszköze a mozaik volt. A mozaik apró kő- vagy üvegdarabokból kirakott mintákat, ábrákat jelent. Előzményei már a korai kultúrákban fellelhetők, igazi virágzása a görög-római korszakra tehető.

A mozaikot virágkorában a padlók, a falak, sőt teremboltozatok díszítésére is használták. Az iszlám csak dekoratív célokra alkalmazta, az emberábrázolást mellőzte. A kereszténység művészetében is jelen volt a mozaikdíszítés, bár tartalmában változott.

Tunézia második legnagyobb mozaikgyűjteménye – a tuniszi Bardo Nemzeti Múzeum után – Sousse-ben található. A Régészeti Múzeumot a 11–14. században épült erődben alakították ki, bejárata a szinte egész medinát, óvárost körbeölelő városfalból nyílik. Az itt bemutatott mozaikcsodák számomra már negyedszer jelentettek szemet gyönyörködtető, szívet melengető élményt. A falakat, padozatot hatalmas méretű kiállítási darabok díszítik. A látogatóbarát bemutatóhelyen egészen közelről lehet szemlélni az alkotásokat, amelyek a görög és római mitológia alakjait, eseményeit, keresztény emlékeket s a mindennapi élet részleteit mutatják be.

A gyűjtemény két legtöbbet ismertetett darabja istenábrázolás. Az egyik Ókeanosznak, a tenger istenének a 2. századból származó megjelenítése a medinától nem messze fekvő ház fürdőjét díszítette. A másik – azonos korból származó – hatalmas fejábrázolás, a mitológiai Medúzát (Gorgót) mutatja, melegített mozaikcsempés padlós pihenőhelyiségben bukkantak rá. Medúzát két szépséges lánytestvérével együtt a megsértett Pallasz Athéné változtatta rúttá, olyannyira, hogy aki csak meglátta, kővé dermedt.

A hónapok és állatok

S bár az előbbiek rendkívül dekoratívak, hadd mutassak be a kiállításból szívemnek kedves darabokat. Az év szakaszait bemutató mozaik egész falat fed be. Az egyes hónapokat négyzetekben, a dátumhoz illő tevékenységet folytató emberi alakokkal ábrázolja. Szeptembernél például két, kádban szőlőt taposó férfialak erőlködik.

Egészen különleges mozaikokat tártak fel a „maszkok házában”. A sok szobából álló 3. századi épület folyosóját növényi és geometrikus formákkal díszítették. A legjelentősebb burkolat „a költő és a színész” címet viseli. A hosszú, fehér tunikában ülő költő bal kezében tekercset, jobb kezében írónádat tart, s hatalmas szemeivel elgondolkodó tekintettel néz az őt szemlélőre. A színész tűnődve áll, mintha a két ábrázolt maszk között kellene választania. A házban fellelt padlók a mindennapi élet részleteiben is gazdagok, például egy gusztusosnak látszó, tetején díszített torta, egy kerek sajt, ami mellé a vágó kést is „odakészítették”, kínálja magát.

A gazdag Sorothus hajótulajdonos és versenyló tenyésztő házában felfedezett kiállítási darab egyike kerek medallionban ábrázolja a kecses állatokat, két oldalról egy-egy pálmafa felé fordulva. Mindegyikük felett nevüket is kirakták, így tudjuk, hogy többek között: Adoramus, Crinitus, Amor és Dominator is harcba szálltak valaha a győzelemért.

Az állatok ábrázolása igen élethű szinte minden mozaikon. Jó példa erre a Bacchus győzelmi menetét megörökítő hatalmas tabló is, amin a győztes kocsiját – az akkor elvárt mitológiai megjelenítésnek megfelelve – négy tigris húzza, körötte táncoló alakok, párducok haladnak. A bor s mámor istenének megformálása nagy technikai tudásra vall, lengő öltözékének redői valósághűek. Egy másik istenség, Neptun, a római mitológia tengeristene győzelmét láthatjuk egy alapos anatómiai ismeretről tanúskodó, a 3. századból származó kiállítási darabon, amelyet a múzeum igazgatója egyik kedvenceként mutatott meg. Sousse tengerparti város, így nem véletlen, hogy a mitológiai jelenetek mellett a mindennapi élet ábrázolása döntően a tengerhez, hajózáshoz, halászathoz kapcsolódik.

Keresztény múlt

A 3. század második felétől a pogányság visszaszorult, a kereszténység egyre jobban elterjedt Hadrumetumban. Ennek építészeti nyomai is megtalálhatók a városban. Bazilika romjaira bukkantak, ahol az apszist valaha lótuszvirágos mozaikkal díszítették. Sousse-ban három keresztény katakombát is feltártak, amelyek öt kilométer hosszan húzódnak, s mintegy 15 ezer sírt őriznek. A legnagyobb az 1885-ben felfedezett Jó Pásztor katakomba. Nevét arról a márványsztéléről kapta, amely – Krisztust jelképezve – egy bárányt a vállán hordozó pásztort mutat. A katakombákban is gyakran alkalmaztak mozaikdíszítést. Ennek szép példája a 4. századból származó Pascasius nevű, 65 évet megélt ember síremléke, amelyen az életteli növény- és állatábrázolás mellett feltűnik a krisztusi motívum is.

FOTÓK: CSERMÁK JUDIT

Neptun győzelmi menete: előszeretettel ábrázolták az ókori isteneket az antik mesterek

Az évszázadok során a római befolyás egyre erősödött, és Sousse szerepe felértékelődött. Ennek oka jelentős római származású polgára mellett jó stratégiai helyzete volt: segítette a hatalmat egyrészt a berberek elleni szárazföldi harcokban, másrészt jó adottságú kikötője révén a tengeri küzdelmekben.

Mozaikból kirakott medúzafej a Régészeti Múzeumban

Az 525-ben lezajlott barbár pusztítás után a város újjászületett. A bizánci korban épített házak belterét is gyakran díszítették mozaikokkal. E korszaknak számomra legszebb emléke a szépen helyre állított keresztelőmedence. A 6. századból származó, jacuzzira emlékeztető, nyolc ember számára kialakított ülőhelyekkel rendelkező, vallási szertartást szolgáló építményben körben ültek, mintegy a közösséget, összetartozást szimbolizálva. A keresztelőmedence alján kirakott alfa és omega jel pedig a hit alapját jelképezi.

A Régészeti Múzeumban a mozaikok mellet más becses emlékeket is őriznek. Jelentősek a Kr. e. 6. századból származó sztélék. Ezeket a föníciaiak a várost védő isteneknek, Baal Hammonnak és Tanitnak bemutatott gyermekáldozatok emlékére állították. A római korszakból szobrok, a keresztény időből terrakotta táblácskák is fennmaradtak.

A 7. században az iszlám hódítás véget vetett a nyüzsgő életnek, betiltották a borivást, a játékokat, a muzsikát, s a város stratégiailag jó helyen fekvő kikötőjével harci támadások kiindulópontjává vált.

Tunéziában a mozaik a mai mindennapokban is megjelenik. Szállodánk tengeri kijáratát például vízi lények „őrizték”.

Sousse viharos történelmet mondhat magáénak, az idők során punok, rómaiak, vandálok, bizánciak, arabok, normannok, spanyolok, törökök, franciák vették birtokba, s hagyták nyomukat a környékén. Az 1992-es sevillai világkiállításra összeállított régészeti album nem véletlenül viselte a Tunézia–civilizációk keresztútjai címet. A város múzeumai e kulturális sokszínűségnek méltón állítanak emléket.

Erdélyi Napló

Megjelenik minden csütörtökön.
Kiadó: Príma Press Kft.
535600 Székelyudvarhely,
Bethlen Gábor u. 55.
tel.: 0266-218361
ISSN: 1223-1223

Felelősszerkesztő: Makkay József

Ügyvezető: Nemes László
Lapszerkesztők: Nánó Csaba, Somogyi Botond
Főmunkatársak: Borbély Zsolt Attila, Csermák Zoltán, Sütő Éva

Hetilapunk a Krónika és a Székelyhon napilapok csütörtöki lapszámában jelenik meg.

- Az (X)-szignóval ellátott szövegek fizetett reklámok, közlemények.
- A megjelent írások nem feltétlenül a szerkesztõség véleményét tükrözik!
- Szerkesztőségünk fenntartja a jogot, hogy a beérkezett levelek és másféle írások közléséről döntsön.
- Kéziratokat nem őrzünk meg, és nem küldünk vissza!

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
400027 Kolozsvár, Regele Ferdinand
(volt Wesselényi) utca 37. szám, 14. lakrész
tel.: 0264-705205, 0264-705215
e-mail cím: office@erdelyinaplo.ro

Honlap: www.erdelyinaplo.ro
Hirdetésfelvétel és terjesztés a fenti címen hétköznap 8–16 óra között.